

Az Egyesülés évfordulóján

Ha igaz az, hogy nincs vesztes forradalom (márpedig a történelem nagyjából ezt tanúsítja), akkor a román fejedelemségek egyesülése — gondolunk itt az előzményekre és a Cuza-időszak reformjaira együttvéve — igen-igen sokatmondó történelmi aktus e tekintetben: a forradalom elbukhat ugyan, de ha a nép elfogadja s emlékezetében tartja célkitűzéseit, akkor idő múltával (és fordulótával), más történelmi helyzetben újra napirendre tűzheti a régi ígéket.

A két fejedelemség egységének gondolata századok álma volt. A történelem során sok-sok világos elmének szemet szűrt az az anakronizmus, hogy egyazon nép két külön államban éljen, erőit megossza, sőt, olykor-olykor véres háborúban is törjön egymásra. A veszélyes történelmi helyzetekben vetődött föl különösen élesen az egység gondolata. Helyet kapott már Mircea cel Bătrîn terveiben, Hunyadi János magyarokat, szerbeket, románokat, bolgárokat, horvátokat, görögöket egyesítő nagy törökellenes koalíciójának gondolatában, testet öltött egy esztendőre Vitéz Mihály vajda három fejedelemséget összehozó országában, foglalkozott a kérdéssel Bethlen Gábor és Rákóczi Ferenc, a két Rákóczi György, egyesíteni akarta az erőket Tudor Vladimirescu is, határozott követelésé, mozgalmak és tömegek ügyévé azonban csak a XIX. század első felében érlelődött a nagy európai eszmeáramlatok hullámkörében, s vált forradalmi programmá 1848 tavaszán. Hanem az ellenforradalmi külső intervenció és a belső reakció (a forradalmak társadalmi követeléseivel együtt) az egység gondolatát elvetette. És igyekezett elfelejtetni.

Sikertelenül. A történelem iróniája, hogy a nagyhatalmak (különösen Oroszország és Ausztria), amelyek a népek szabadságharcának vérbefojtásában oly egyetértően játszottak egymás kezére, nem sokkal azután hosszú és véres harcba keveredtek. Szerencsénkre. A krími háború a dunai fejedelemségekre terelte az európai közvélemény (és a nagyhatalmak) figyelmét, a párizsi tárgyalások résztvevői közül pedig négy hatalom — Franciaország, Oroszország, Poroszország és Szardínia — már határozottan sikraszállt Havasalföld és Moldva egyesítéséért — ki-ki a maga érdekében. Csakhogy Anglia, Ausztria és a legérdekeltebb Törökország — ellenezte az egyesülést. Különféle mesterkedésekkel — diplomáciai sakkhúzásokkal éppen úgy, mint hamis választói listák összeállításával és a reakciós, egyesülés elleni főurak támogatásával — azonban iparkodtak gátat vetni a folyamat elé, konzerválni mindent, ami volt; a török uralmat, a megosztottságot, a társadalmi elnyomatást, a gazdasági elmaradottságot. De rosszul számítottak.

„Az 1848-as események tanulságai meggyőzően bizonyítják — mondotta pártunk főtitkára Balázsfalva mezején —, hogy a nemzetek, a nemzeti államok kialakulása törvényszerű, visszafordíthatatlan folyamat, hogy nincs a világon erő,

amely megakadályozhatná ezt, amely megtörhetné a szabad és független életre törekvő népek akaratát. Mint ismeretes, a román nép forradalmi küzdelme, bár vérbefojtották, határozottan folytatódott. Mindössze tizenegy esztendővel az 1848-as forradalom után egyesült Moldva és Munténia.“

Ez az egyesülés valóban történelmi szükségszerűség volt. Arra az időre már jelentős polgárosodás, tőkésfejlődési csírák mutatkoztak meg a két ország gazdasági és társadalmi életében. Megkezdődött az olajtermelés a Prahova és Tatros völgyében, gépek és haladóbb jellegű művelési eljárások honosodtak meg a mezőgazdaságban, aminek következtében megnőtt a termelés, a dunai kikötőkből hajók sokasága vitte külföldre a gabonát, olajat, fát; mindez messzemenő társadalmi következményekkel járt. A vállalkozóbb szellemű földbirtokokosok bekapcsolódtak az iparba, kereskedelembe és — sajátos kelet-európai jelenségként — magukra vállalták (részben) a polgárság szerepét, de kezdett kialakulni a tőkés burzsoázia, sőt gyarapodtak a városi proletárelemek, valamint a kalmárkodó, árutermelő, módosabb parasztok is. Ezek az erők és jelenségek szabadabb mozgásteret, tágasabb országhatárokat s társadalmi reformokat követeltek.

Ilyen körülményeknek köszönhető, hogy hiú törekvésnek bizonyult a Porta választási fondorlata, megfélemlítő és elodázó politikája, az angol vagy az osztrák kormány fenyegetőzése, a belső „antiunionista“ erők ármánykodása. A néptömegek nyomására nemcsak Moldvában, hanem Havasalföldön is Cuzát választják meg fejedelemmé (30 000 ember gyűlt össze a Dealul Mitropoliei-en), s ezáltal személye az egység jelképe, kezessége, de letéteményese is lett. Nem véletlenül nevezte őt Kogălniceanu — több kormányának minisztere — az „Egyesülés uralkodójá“-nak. Ezt a forradalmi elhatározottságot helyesen értékelték a korabeli román forradalmárok és polgári demokraták, amikor önérzetesen jegyezték meg, hogy Európa nagyjai — ki örömmel, ki kénytelen-kelletlen — végül is csupán szentesítették azt, amit a románok maguk megvalósítottak.

Megjegyzendő, hogy a 48-as forradalmak leverése révén megtorpant európai egyesülési törekvések közül a románoké volt az első, amelyik győzelemre vezetett. Az Italia Unita-mozgalom még éppúgy távol állt a megvalósulástól, mint a német vagy görög egység. Számottevő volt az a viszonylagos önállóság is, amelyet a Portával szemben az új Románia elért; a magyarok, lengyelek, horvátok, bolgárok milliói akkor még orosz, osztrák, török iga terhét viselték. Érthető hát az a nagy lelkesedés, amelyet január 24-e kiváltott Európa haladó köreiből. Marx és Engels, Kossuth és Klapka, Garibaldi és a lengyel, görög, orosz forradalmárok egyaránt örömmel köszöntötték az Egyesülést, s a románság elszántságát példaként állították a hasonló célkitűzésű mozgalmak elé.

Ezt annál inkább megtehették, mivel a következő évek igazolták a haladó szellemű elemek és a néptömegek ama bizakodását, hogy az egység létrejötte növeli a haladó erőket, csapást mér a maradi körökre, s a további haladás kerekeit és alapjait teremti meg. Cuza fejedelem korszerű intézkedései, társadalmi reformjai — gondoljunk csak a jobbágság felszabadítására, a mégoly felemás volta ellenére is jelentős földreformra, a közoktatás megújítására — létrehozták a modern román államot, bekapcsolták az országot az európai haladásba, elindították a polgári jellegű gazdasági-társadalmi és politikai fejlődést.

Erről az alapról ívelhetett az ország erősödése odáig, hogy az 1877—1878-as háború során sikeresen küzdjön és kivívhatta teljes állami függetlenségét, aminek birtokában még eredményesebben harcolhatott a teljes nemzeti egység létrehozásáért, az egységes román állam megteremtéséért, amely végül 1918-ban valósult meg, amikor is Erdély egyesült Romániával.

Noha a nagyburzsoázia és a földbirtokos arisztokrácia maga aknáza ki a jeles történelmi fordulatokat s az egységes nemzeti állam megszületése nyomán kialakult lehetőségeket, Románia a társadalmi előbbrejutás terén is tovább lendült. A tőkés fejlődés, az ipari haladás nyomán létrejött munkásosztály vállalta a jövőalakítás tudatos harcát, s a kommunista párt vezetésével következetesen küzdött a dolgozó tömegek fölszabadításáért, a kizsákmányolás megszüntetéséért, a teljes emberi kibontakozást ígérő új társadalom megteremtéséért.

1944. augusztus 23. — az 1859-et követő kimagasló történelmi aktusok közül is a legdöntőbb. E nap jelzi azt az útkezdetet, amelytől fogva minőségileg új tartalmat nyert az egység fogalma. A pártja köré tömörült nép — románok és az együttélő nemzetiségek — politikai és erkölcsi egységben, célirányos cselekvésben összefogva építi — immár 30 éve — a régi álmokat valóra váltó új társadalmat, a rohamosan fejlődő országot, a szocialista Romániát.

KORUNK

Az 1848-as forradalom kezdetei Háromszéken

Vázlatok a népi ellenállás kibontakozásának előzményeihez

Népünk forradalmi múltjának, harcos haladás-akarásának egyik leg-szebb emléke és tanúbizonysága az a tény, hogy az 1848-as forradalmi hullámverés Európában itt csapott a legmagasabbra, és hazánk földjén lobogtak legtovább a forradalom fáklyái.

„A kor európai közvéleménye — mutatott rá pártunk főtítkára tavaly, Balászfalván mondott ünnepi beszédében — csodálattal és tisztelettel kommentálta a negyvennyolcas harcosok forradalmi elszántságát és nagyfokú áldozatkészségét, hangsúlyozva, hogy az erdélyi forradalom volt egyike a legnehezebbeknek, a leghosszabbaknak és a legdrámaiabbaknak...“

Ismeretes, hogy míg sok országban a reakciónak néhány nap vagy hét alatt sikerült elfojtania a tömegek megmozdulását, s a csatazaj már jórészt 1848 tavaszán-nyarán elcsitult (Petőfi szavaival: Európa csendes, újra csendes), addig a mi szabadságharcunk tovább élt, tovább radikalizálódott (és erősödött), s átnyúlt messze 1849-be (mi több, legnagyobb harci sikereit abban az évben érte el), és az európai forradalmárok végső reménységének számított.

„A császári csapatoknak Erdélybe behatolva — mondotta Nicolae Ceaușescu elvtárs említett beszédében — sikerült elfoglalniuk az országot, az Avram Iancutól védett Nyugati Szigethegység övezetének és a Székelyföldnek a kivételével, ahol az ellenállást Gábor Áron, a székely forradalmár vezeti.“

Ezt az ellenállást, az eltelt 125 esztendő során sokat vitatott „háromszéki csodát“ világitja meg Egyed Ákos újabb kutatásai alapján.

Írásunk annak az útnak az első szakaszával foglalkozik, amely Háromszéken a tavaszi eszméléstől és mozgalmaktól elvezetett a népi ellenállás kibontakozásához: a forradalom tüzén át az 1848 őszen és 1849 telén kibontakozott Habsburg-ellenes szabadságharchoz. Azt kutatjuk: hogyan vált lehetővé az osztályokra, ren-